

Datum: woensdag 6 mei 2015 om 18 uur

Locatie: Belgiëlei, aan het monument voor gedeporteerde Antwerpse Joodse burgers

We zijn vandaag samen precies 70 jaar na het einde van WOII. 70 jaar na het einde van een wereldbrand die 10-tallen miljoenen slachtoffers eiste. 70 jaar na de Shoah, de industrieel uitgevoerde massamoord op de Joden in heel Europa.

Degenen die er ons nog over kunnen vertellen – de boodschappers van de doden, zoals Elie Wiesel ze noemde – worden schaars. Ik heb het voorrecht gehad om als volwassen mens met één van hen te kunnen praten. In 2007 bezocht ik Hershel Fink, die me bijzonder gastvrij bij hem thuis ontving. Toen ik het opgediende eten zag, dacht ik dat hij 20 mensen had uitgenodigd. Maar het was alleen voor mij en André Gantman. Uren hebben we samen gezeten. Ik heb weinig gesproken die dag, en veel geluisterd. Geluisterd naar wat deze bijzondere man had doorgemaakt en hoe hij zijn leven weer had opgebouwd en een mooie familie op de wereld heeft gezet. De heer Fink heeft ons een jaar geleden verlaten. Ik zal hem nooit vergeten. Zijn verhaal heeft me veranderd.

Het heeft me gevoeliger gemaakt tegenover predikers van haat, tegenover ideologieën die mensen mentaal rijp maken om anderen niet langer als medemens te zien, zelfs niet meer als mens, om te kunnen moorden met het idee dat moord gerechtvaardigd en zelfs moreel goed is. Het nazisme was zo'n waanzinnige ideologie. Maar het was niet de enige en het was zeker niet de laatste.

Elke dag worden er vandaag nog mensen vermoord door lieden die men heeft wijsgemaakt dat moord een morele plicht is. En opnieuw gaat deze waanzin niet voorbij aan het Joodse volk. De moorden in het museum te Brussel en de moordpartij in Parijs zijn daarvan de trieste voorbeelden.

Telkens als ik geconfronteerd word met zulke waanzin, denk ik aan mijn bezoek aan Hershel Fink. We mogen de schouders niet ophalen en denken dat het ergste nu wel voorbij zal zijn. Het enige wat het kwade nodig heeft om te triomferen, is immers dat goede mensen niets ondernemen. Wij zijn goede mensen. En dus moeten wij onze verantwoordelijkheid opnemen. Dat premier Charles Michel een nultolerantie vraagt voor antisemitisme is een goede zaak. Ik ben graag bereid om daar in deze stad aan mee te werken. Enkele jaren geleden liep er door Antwerpen een betoging waar ontoelaatbare, antisemitische kreten werden geroepen. Laat ons klaar en duidelijk zijn: dit kan niet door de beugel, toen niet, vandaag niet, morgen niet, nooit.

Dat de federale regering een budget zal voorzien om investeringen te doen om gebouwen beter te beveiligen, is ook een zeer goede zaak. We zullen als stad graag meewerken om een aantal instellingen van de Joodse gemeenschap veiliger te maken. Intussen zal de Antwerpse politie zijn grote inspanningen verder zetten om de veiligheid te bewaren. Ik ben dankbaar voor de hulp die defensie onze stad hierbij momenteel biedt. Laat ons hopen dat de krachten van het kwade deze keer worden verslagen

vooraleer ze nog meer onschuldige slachtoffers maken. Er is geen beter moment dan vandaag om deze hoop uit te spreken.

Dames en Heren,

Ik sta voor u als burgemeester van deze stad. Het is derhalve gepast om de rol van Antwerpen in de Shoah in herinnering te brengen. Ik wil een passage voorlezen uit een zeer recent verschenen boek: "De antidemocratische stroming kreeg een veel bredere armslag toen Huysmans en andere prominenten na de Duitse inval van mei 1940 het land moesten verlaten. Huysmans werd vervangen als burgemeester door de katholiek Leo Delwaide, die tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1938 was opgekomen op een concentratielijst samen met het VNV en Rex.

Onder diens bestuur verleende een bepaalde Antwerpse elite een grote steun aan de Jodenvervolging in de stad. Dat fenomeen had zeker iets te maken met de bestuurlijke keuzes van Delwaide –die hij relatief ongestoord kon maken aangezien de gemeenteraad niet meer bijeenkwam. Hij verleende prioriteit aan de modernisering van de stad in autoritaire zin. Vooral de oprichting van Groot-Antwerpen door de bestuurlijke fusie met de omringende gemeenten waaronder ook Mortsel, hield hem intens bezig. Het drukke overleg dat hij hiervoor met de Duitse bezettingsinstanties voerde, bracht hij niet in het gedrang door de medewerking te weigeren bij de uitvoering van betwistbare Duitse maatregelen. De creatie van Groot-Antwerpen bleek zelfs een handig instrument voor de wegvoering van de Joodse bevolking uit Antwerpen, waardoor de Antwerpse politie nu efficiënt kon worden ingezet vanuit één centraal commando, met vaste hand geleid door Jozef De Potter en een vanop afstand toezienende Delwaide. De stalen discipline die Delwaide en De Potter van hun politieagenten eisten, lokte overigens tijdens de razzia's ook verzet van hun kant uit." (einde citaat)

Deze passage komt niet uit een universitaire monografie die slechts weinigen onder ogen krijgen. Ze staat op pagina 212 van het schitterend uitgegeven boek over ons stadhuis, dat zijn 450ste verjaardag viert in 2015. Dat boek is door verschillende academische auteurs samengesteld en bevat ook een hoofdstuk met een overzicht van de politiek die door de eeuwen heen op het Schoon Verdiep is bedreven. Daarin staat de bewuste passage. Antwerpen kijkt zijn verleden recht in de ogen. Ook in een feestelijke uitgave, in een boek dat de stad als relatiegeschenk aanbiedt aan belangrijke bezoekers. Zonder een correct besef van het verleden, rust er immers een hypotheek op de toekomst. We moeten de fouten van toen erkennen. En we moeten het goede eren. Zoals de politiemensen die inderdaad in het verzet traden, zodat ook velen onder hen het leven verloren in de concentratiekampen. Op de dag van erkentelijkheid in oktober 2009 bracht het Forum der Joodse Organisaties hulde aan deze moedige politiemannen. Schrijver Bob Mendes vertelde toen dat hij en zijn broer door een agent werden gered van een gewisse dood door hen te laten ontsnappen uit bioscoopzaal Plaza waar ze tijdens een razzia waren samengedreven om te worden gedeporteerd.

Aan die bewuste bioscoop Plaza, in de Galifortlei te Deurne, deed zich trouwens ook een incident voor waarbij de bevolking in het verzet trad tegen de Jodenvervolging. De omwonenden waren uit ongenoegen over de arrestatie van hun Joodse wijkgenoten naar de cinema gestroomd en waren zelfs de zaal binnengedrongen. Ze moesten door wapenvertoon uiteengedreven worden. De mensen van Deurne toonden daarmee een uitzonderlijke burgermoed tegenover de bezetter.

Dames en Heren,

Tot slot wil ik nog iets zeggen als persoon, niet als burgemeester. Ik ben zelf een telg van de Vlaamse Beweging. De Vlaamse ontvoogding is een legitieme strijd, waaraan prominente leden van de Joodse Gemeenschap hun steentje hebben bijgedragen. Ik denk bijvoorbeeld aan Louis Davids, die we recent ten grave moesten dragen. Maar het is evenzeer een feit dat een groot deel van de Vlaamse Beweging in de jaren 30 van de vorige eeuw in de ban is gekomen van de Nieuwe Orde en dat daardoor vele mensen rijp zijn gemaakt om de ogen te sluiten voor de vreselijke ideologie van het nazisme of om er zelfs actief aan mee te werken tijdens de Tweede Oorlog. Mijn eigen grootvader was lid van het VNV, de Vlaams-nationale partij die massaal in de collaboratie is gestapt. Ook in deze wil ik het verleden recht in de ogen kijken: deze collaboratie was een vreselijke fout op alle vlak. Het is een zwarte bladzijde in de geschiedenis die het Vlaams-nationalisme onder ogen moet zien en die het nooit mag vergeten. In de geschiedenis van ieder individu is er zwart en wit, en vooral veel grijs. Wie achterom kijkt, doet er dus goed aan zorgvuldig en genuanceerd te spreken. Maar in onze collectieve geschiedenis als gemeenschap moeten we wél durven oordelen. We moeten zonder schroom zeggen wat er goed en fout was. Het nazisme en de Shoah waren misdadig fout. Dat mag niemand ontkennen, dat behoeft zelfs geen enkele nuancering.

Laat ons dus blijven samenkomen om de slachtoffers te herdenken, maar vooral om onze gelofte aan hen telkens te hernieuwen: dat wij er alles aan zullen doen om onszelf en onze gemeenschap op de weg van het goede te houden, om voor onze kinderen de toekomst beter te maken dan het verleden.